

Moisés Borges de Oliveira, Brasilgo MABeko kidea:

“BRASILEN URTEGIEK KALTETUTAKOEN %70EK EZ DU INDEMNIZAZIORIK JASOTZEN”

Hainbat eragile politiko, sindikal eta sozialek antolatuta iragan irail bukaeran Bilbon egin ziren III. Nazioarteko Topaketa Ekosozialisten gerizpean iritsi zen Brasildik Euskal Herrira Moisés Borges MABeko (Urtegiek Kaltetutakoen Mugimendua) ekintzailea. “Mugimendu sozialak: erresistentziatik eredu energetikoaren eraldaketara” tailerrean parte hartzearekin batera ordezkatzeko duen mugimenduaren berri ematera etorri zen Borges, hainbeste buruhauste sortzen dizkien Iberdrolaren sorterrira.

Aitor Kaltzakorta
@Kaltzakorta

Urtegiek Kaltetutakoen Mugimenduaren portugesezko siglak dira MAB. Zer da?

Mugimenduak 60ko eta 70eko hamarkadetako Brasilen ditu erroak. Garai horretan presa hidroelektriko andana eraikitzen hasi ziren herrialdean. Milaka lagun kaltetzen zituen eraikitzen hasten zen urtegi bakoitzak, sekulako degradazio sozial eta ambientalera eraginez. Tokiko borroka pizten hasi ziren orduan, han eta hemen, baina elkarren arteko lotura garbirik gabe. Brasil herrialde kontinental da, oso handia, eta batzeko beharra ikusi genuen: enpresek herrialde osorako estrategia bera bazuten, geuk ere herrialde osorako estrategia bateratua

AITOR KALTZAKORTA

behar genuen. 1991n lortu genuen. Egun lurralde osoan gaude gure borrokak aurrera eramaten. Bide luzea dugu oraindik. Urteotan 2.000tik gora presa eraiki dira, eta milioi eta erditik gora dira horriengatik kaltetu eta desplazatuak. Horien %70ek ez du jasotzen ezer; ez lur berririk, ez indemnizaziorik...

1941eko lege batean oinarritzen da babesgabetze hori, ezta?

Hori da, lege horrek esaten duenaren arabera luraren jabeek baino ezin dute kalte-ordainik jaso. Gure herrialdearen errealtatea da, baina, 200 urtez gaindi belaunaldiz belaunaldi lursail bat esplotatzen aritu direnetarik gehienek ez dutela jabetza aitortzen dien dokumentaziorik. Komunitate brasildar anitzetan ez da inoiz halako titulurik behar izan, eta hortik datoz arazo asko, legeak ez baititu kaltetutzat onartzen. Enpresek lege hori erabiltzen dute presioa eta xantaia egiteko.

Zein zen eraikuntza lanak egiten hasi zireneko egoera politikoa? Barea ez gero...

Garai horretan Brasilen agintea diktadura militarren pean zen. Gobernuak buruan zuen gauza bakarra herri lan izugarriak egitea zen, herrialdea garatzen ari zenaren itxurak egiteko. Epe horretan Brasilek eraiki zuen munduko presa hidroelektrikorik handiena. Handikeriazko zurrumbilo batean sartu zuten herrialdea ondorioetan pentsatu gabe. Gatazka izugarriak sortu ziren, eta jende asko izan zen jazarria, torturatua edota desagerrarazia. Garai korapilatsua izan zen ordukoa, neurri batean azkenaldian ere bizi-tzen ari garena, Dilma Rousseff-en aurkako *impeachment* delakoaren harira; Brasilgo demokraziaren kontrako estatu kolpea bizi izan berri baitugu iragan abuztuaren 31n: Michel Temer presidenteordea agintara iritsi da herritarren babesik gabe. Salbuespen egoera batean gaude beste behin ere, eta esan dezakegu 1985ean diktadura militarra bukatu zenetik demokrazia epe oso motza izan dugula.

Zer lotura du MABek MST (Lurrik Gabe-koen Mugimendua) eta Lula zein Dilma-ren gobernuetan euren burua ordezkatzuta ikusi duten beste mugimendu batzuekin?

MST eta MAB mugimendu garaikideak dira. Mugimendu anaiak garela esaten dugu. Lularen gobernuak-eta, koalizioa

izanik, herritarrentzat gauza on asko egin zituzten arren, gauza onuragarri gehiago egin zituzten enpresaburu eta elite ekonomikoentzat. Halere, haiek ez ziren ase onura horiekin, eta gehiago nahi zituzten. Esaterako, Lulak eta Dilmak onartu zuten lege bat dugu, esaten duena Brasilgo petrolioak eragindako mozkinen parte bat hezkuntzan eta osasungintzan inbertitu behar dela. Bi alorrotan eragin handia izan dezakeen dirutzaz ari gara.

“Enpresa pribatuek gure baliabide naturalak doan erabiltzen dituzte, eta energia oso garesti ordaintzera behartzen gaituzte”

“Azken hamarkadan Iberdrolak ia 4.000 milioi euro irabazi ditu hemen, eta ez du inolako inbertsiorik egin”

Diru publikoa esku pribatueta, beraz...

Chevron, Shell, Exxon eta sektoreko beste enpresa batzuek lobby izugarri indartsua dute eta eragotzi egiten dute inbertsio hori aurrera eramatea. Areago, Nazioarteko Harremanen Ministroak esan berri du Petrobrasen presa Chevroni emango diola [Petrobras enpresa erdi-publikoa da]. Hori Brasilen subiranotasunaren aurkako eraso onartezina da. Lehen aipatu dudan estatu kolpea, zentzu horretan, nazioarteko estatu kolpetzat jo behar dugu, pozik ez dauden eskumako indarren oldarralditik harago. Enpresa horiek eta gehiagok, Iberdrolak barne, Brasilgo baliabide energetiko oro kontrolatu eta bereganatu nahi dute. Guk ez dugu hori onartuko, eta jada aurrean gaituztenez, hasi dira euren agenda inposatzen. Michel Temerrekin berak “Etorkizunera zubia” programa aurkeztu du datozen urteotarako, Brasil agenda neoliberal basatian murgiltzera eraman nahi duena.

Nola dago afera orain?

Brasil munduko hirugarren potentzia hidrikoa da, Txina eta Errusiaren atzetik. Neurria emateko, pentsa Brasilek mameiatzen duen energiaren %80 inguru iturri horretatik ateratzen dela. Europan oso bestelakoa da egoera, erregai fosilekiko, nuklearrekiko eta abarrekiko menpekotasun handia baitago. Guk energia hidriko iturri emankorra dugu, eta ekonomikoki hobari handiak ematen ditu. Kapitalak hori badaki eta bereganatu egin nahi du, baina herritarrak gara hori sufritzen dugunak, andana bizi baita erreka ondoetan. Iberdrolak Paranako Behe Iguazun badu dagoeneko kontratu bat sinatuta: energia megawatta 100 errealean (28 euro inguru)salduko du, produkzio kostua bost euro ingurukoa denean. Urtean 45 milioi euro garbi aterako ditu. Energia ereduak mozkinak begira dagoela bistakoa da, eta ez behar sozialei begira. Enpresa estatalak megawatt bera bederatzi euroan saltzen du. Onartu ezin den gurpil bat da: enpresa pribatuek brasildarron baliabide naturalak doan erabiltzen dituzte, eta batere produkzio kosturik gabe, energia oso garesti ordaintzera behartzen gaituzte.

Iberdrola aipatu duzunez... 1997an iritsi zen Brasilera helburu garbi batekin: estatuaren enpresa elektrikoak bereganatzea.

Egungo egoera 90eko hamarkadan gertatutakoaren ondorioa da. Diktadura bukatutakoan neoliberalismo garai batean murgildu ginen Brasilen. Meatzaritza estatala zein energia sortzaile, banatzaile, saltzaile eta abarrak ere pribatizatu egin ziren. Iberdrola energia kate osoan egin zen presente, Nova Energiaren bidez. Azken hamarkadan ia 4.000 milioi euro irabazi ditu eta ez du inolako inbertsiorik egin. Duela gutxi Pernambuco hiru pertsona hil ziren goi tentsioko kableak apurtuta zeudelako kale erdian. Hori argindar enpresaren ardura da, ez bairik gabe, baina ez du ardura bakar bat hartzen bere gain. Areago, enpresa horretako mantentze lanetarako langile bat hiltzen da 45 eguneko. Lularen garaian enpresa estatalak pisu gehiago hartu zuen, guztiz pribatizatu izatetik sistema misto batera pasatu baitzen.

Eta Behe Iguazuko gatazkara iristen ari gara apurka.

2013an iritsi zen hara Zeru Urdin ize-

MABen mobilizazio bat Sao Paulon.

MARCELO CAMARGO / ABR

neko partzuergoa (Iberdrolak %39ko parte hartzea du bertan, ofizialki). Izen politegia hainbeste arazorentzat. Eraikitzen hasi eta batera Iberdrolak eta kontsurtzioak esan zuten ez zegoela arazorik ia, eta zeuden apurrak konponduta zeudela. Horren aurrean, kaltetuek martxak, manifestazioak eta harroben okupazioak egin ditugu. Orduan hasi dira onartzen kaltetutako familiak zeudela. Absurdoa dirudi, baina gure lehen garaipena kaltetuak izan baginela aitortzea izan zen. Beno, hori ere erdipurdi, 360 familia kaltetu aitortu baitzituzten, guk ia 900eko erregistroa izan arren; 3.000 pertsona inguru. Eta aitortza partzalean geratzen da dena, aitortutakoei ere ez baitizkiete ordainitzen kalte-ordainak.

Ingurumen drama agerikoaz landa, dimentsio sozial eta humanoa ere aski latza da.

Argi eta garbi. Milaka herritar xehe etxerik gabe daude makinek hormak bota dizkietelako, bizimodua galdu dute, eta hiru urtez gaindi daramate inolako kalte-ordainik jaso gabe, urtero 45 milioiko irabaziak dituen enpresa batek ez baitu dirurik familientzat. Presaren lanak aldi baterako geratzea lortu genuen mobilizazioen eta ekimen juridikoen bidez. Baina justizia bera fartsa honen parte da. Enpresa kalte-ordainak ordaintzera behartuta dago, baina negoziatu egin dezake. Enpresak depositu edo fidantza gisako bat sartzen du familien kontuetan, eta epaitegiek enpresa ordaintzen ari dela onztat ematen dute, diru hori familientzat erabilgarri egin ez arren. Gaine-

ra, ez da negoziatutako kopuru bat, alde bi behar baitira negoziatzeko. Brasilgo lurrik emankor eta onenak prezio negargarrietan eskuratzen ari dira. Hirian etxebizitza xume bat eskuratzeko ematen ez duten prezioetan. Gu nekazariak gara, eta lurra nahi dugu, ez dirua, lanean jarraitu ahal izateko eta herritarrentzako elikagai merke eta osasungarriak produzitzen jarraitzeko. Horrekin batera, geure herrian, geure eskualdeetan bizitzen jarraitu nahi dugu. Gure hildakoak lurpetik ateratzen ere ez digute utzi. Sustriak moztu dizkigute geure familiakoen hiltzen aurrean negar egitea ukatzeraino. Etxetik joan nahi ez badugu, gainera, presa ireki eta urpean geratzeko mehatxua luzatzen digute. Neurrigabeko zampaketa da, horren kontra ezin dugu ezer egin.

Hildakoak izan dira mugimenduan.

Jende asko izaten ari da jazarria. Kide asko ari dira mehatxuak jasotzen, kartzelaratuta izan dira, eta hil ere egin dituzte batzuk. Emakumeak ari dira bereziki hau pairatzen: ez dira kaltetutzat aitortuak. Emakumeak eta adinekoak ez baitira lan-indar enpresarentzat. Emakumeei ez diete onartzen negoziatzeko gaitasunik ere. Giza eskubideei eraso maila guztietan ematen ari da. Areago, prostituzioarekin eta indarkeria matxistarekin arazo handiak sortzen ari dira obra handietara iristen diren langileen eskutik. Adingabekoen aurkako jazarpen sexuala ere nabarmen hazi da.

Enpresen estrategia garbia da: lehenik mehatxua. Nahikoa ez bada, polizia bidaltzen digute, une honetan milizia papera jokatzeko duena, eta neurrigabeko indarkeria erabiltzen duena. Epai-leek eta mehatxuek eragiten ez dutenean zuzenean indarkeria erabiltzen dute gure kontra.

Eta lurra bera ere, babesgabe...

Atzeraezina da kaltea, maila ekologiko guztietan. Aurrera begira, ortzi-muga kezugarria da. Temarren gobernu ingurumen legedia okertzekotan da lobby industrialei men eginez –egungo legediak asko du hobetzeko baina ez da hain txarra–. Edozein proiektu egiteko inpaktu azterketarik egin behar ez izatea nahi dute. Dauden 2.000 presa hidroelektrikoez gain, beste 2.000 egiteko aurreikuspena dago une honetan. Beste milioi bat inguru kaltetu. Eta horrekin dena esanda dago. ■